

INLEIDING

Zijn driedaagse doen, een Vigneron, de DVT, *bleukes en boefers*, de muur doen, ballen rapen... Voor een paar generaties mannen zijn dat begrippen die wel een of ander belletje doen rinkelen. Wie jonger is dan veertig kent ze allicht alleen van verhalen van vaders, nonkels of grootvaders. Maar bij wie wat ouder is, roepen ze ongetwijfeld meteen heel specifieke verhalen en herinneringen op.

Tussen 1948 en 1994 dienden dan ook in totaal zo'n 1,8 miljoen Belgische jonge mannen (ongeveer één miljoen van hen waren Nederlandstaligen) hun vaderland tijdens de verplichte legerdienst. Voor sommigen werd het de *schoonste* tijd van hun leven, anderen verveelden zich te pletter en vonden het pure tijdverspilling. Hoe dan ook was er voor de meesten geen ontsnappen aan *den troep* en hoorde de dienstplicht voor veel jongens decennialang bij het volwassen worden. *Je wordt pas echt man in het leger*, zegt het cliché. Zei het cliché, want in 1993 besliste de regering om de verplichte legerdienst op te schorten.

Twintig jaar later blikte Canvas terug op een tijdperk waarin bijna twee miljoen mannen van alle rangen, standen en opleidingsniveaus, jongens uit alle streken van het land, uit de stad of van het platteland, elkaar tegenkwamen. Ze leerden vrijheid, discipline, solidariteit en kameraadschap kennen. Ze dronken hun eerste pinten, kregen de smaak van de liefde te pakken (of konden wat extra ervaring opdoen) en maakten vrienden voor het leven. Voor anderen lonkte het buitenlandse avontuur, al was dat niet altijd een zorgeloze ontdekkingsreis. De kersvers opgeleide jongens werden geconfronteerd met échte oorlogssituaties. De ontdekking van een exotisch continent ging soms gepaard met het verlies van een goeie vriend.

Wij lieten de miliciens zelf aan het woord. Ze vertellen hun verhalen en halen herinneringen op. Samen schetsen ze een beeld van een halve eeuw verplichte legerdienst.

Pierre Mallants, lichting 1968

‘Mijn legerdienst was misschien niet mijn gelukkigste periode maar heeft mij wel geholpen in mijn ontwikkeling en verdere leven. Ik heb mijn plan leren trekken én leren drinken! Ik ben later in de verkoop gaan werken en veel in het buitenland geweest. Ik heb de smaak te pakken gekregen in het leger, ik heb daar geleerd om me in het buitenland aan te passen. Als je er middenin zit, dan zie je misschien vaak het negatieve, maar na zo veel jaren vergeet je de slechte dingen. We hebben tenslotte ook heel hard gelachen.’

ARMÉE BELGE — BELGISCH LEGER

VERPLICHTE LEGERDIENST

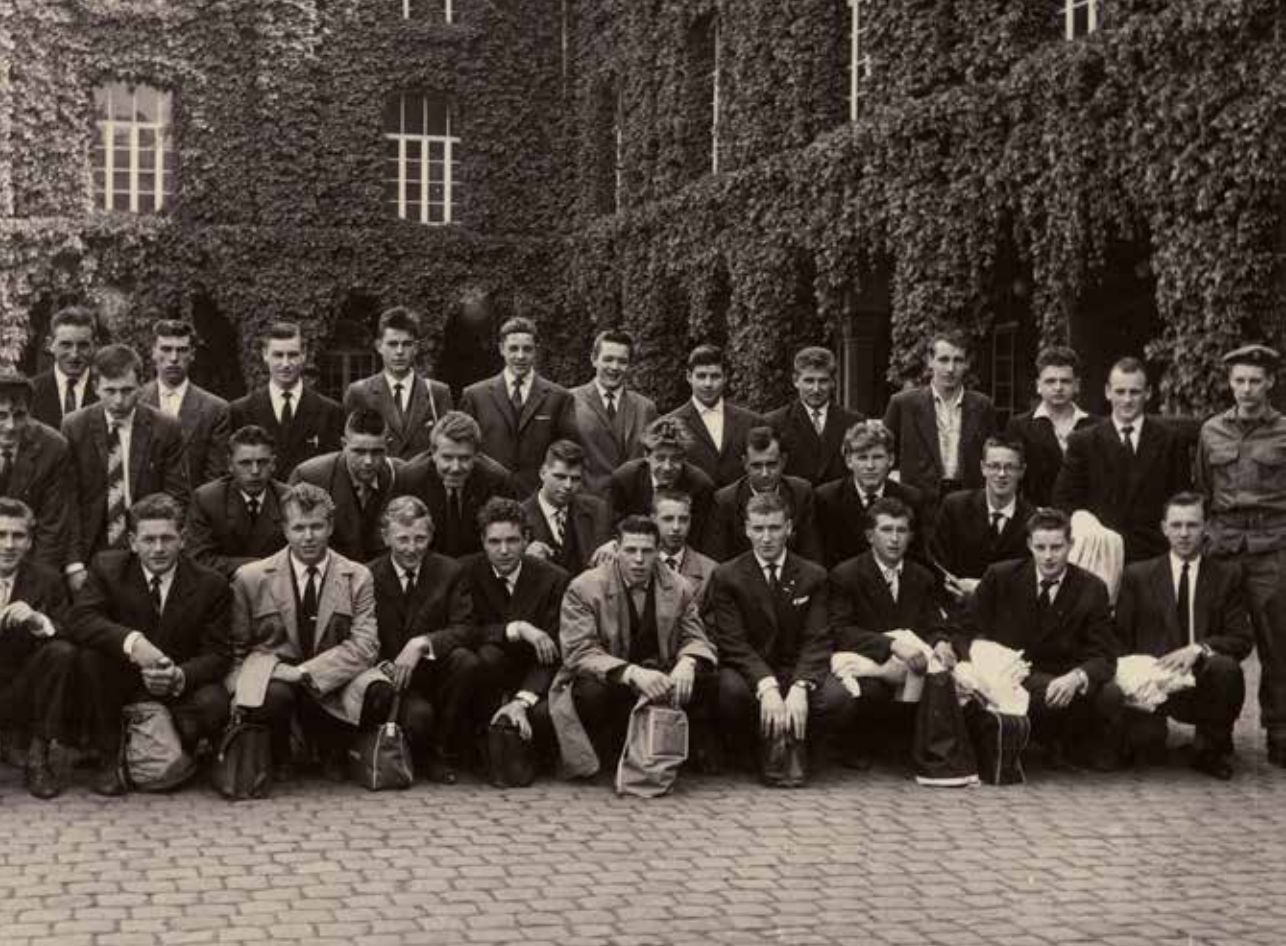
1909-1993

De allerlaatste wet die koning Leopold II tekent, enkele dagen voor hij in 1909 sterft, is de wet die in ons land de dienstplicht invoert. Tot dan bepaalde een loterij of je al dan niet het leger in moest. Het systeem van 'lotelingen' werd vaak misbruikt door rijken. Zij lieten tegen betaling een arme luis in hun plaats in dienst gaan. Maar in 1909 maakt ook België, als laatste land in West-Europa, een einde aan dat systeem.

Vanaf dan moet één zoon per gezin zijn vaderlandse militaire plicht vervullen. Door groeiende spanningen en een nakende oorlog beslist de regering in 1913 om de dienstplicht te veralgemenen om zo meer manschappen ter beschikking te hebben. Tussen de twee wereldoorlogen wordt er beslist dat elke rekrut zijn volledige opleiding in zijn moedertaal krijgt. Als eind jaren dertig de spanningen in Europa en de wereld opnieuw hoog oplopen, wordt de dienstdtijd verlengd.

Na de Tweede Wereldoorlog ontstaat er een breuk tussen Oost en West en vormen er zich politieke en militaire allianties: de NAVO aan de ene kant, het Warschaupact aan de andere. Tijdens de bijna vijftig jaar die volgen, zal de legerdienst in het teken staan van de militaire verdediging tegen het Oostblok en de Sovjet-Unie.

De duur van de militaire dienst vormt af en toe een twistappel voor politieke partijen. Na het ontdooien van de Koude Oorlog en de val van de Berlijnse Muur verschuift de politieke discussie richting afschaffing van de dienstplicht. In 1993 wordt de verplichte legerdienst voor onbepaalde tijd opgeschort en tegen het einde van 1994, begin 1995 zwaaien de laatste miliciens af.

Hoofdstuk 1

EEN KLEIN KASTEEL

1. ONDER DE WAPENS

Volwassen worden. Voor generaties jonge mannen in België was dat jarenlang synoniem voor het vervullen van de ultieme plicht tegenover het vaderland: de legerdienst. Voor jongens van vandaag is het iets uit een ver en troebel verleden, waarvan ze blij zijn dat het werd afgeschaft. Maar voor de meeste mannen van bo-

ven de veertig was de legerdienst een realiteit waar niet of amper aan te ontkomen viel. Vaders en nonkels vertelden er de wildste verhalen over: 'Wacht maar tot je naar het leger moet, jongen.'

En op een dag is het dan zover. Er wordt aangebelld. De wijkagent met de langverwachte (of gevreesde) brief: een uitnodiging om zich te melden als rekrut voor het Belgisch leger in het Centrum voor Rekrutering en Selectie, veel beter bekend als het Klein Kasteeltje in Brussel.

Frank Vanbever, lichting 1981

'Volgens mij was het de wijkagent die de brief kwam brengen, die moest ik aftekenen. Terwijl ik dat deed, zei hij: "Ze moeten u hebben, jongen." Ik was klaar met studeren maar vond geen werk. Het was begin jaren tachtig, crisis en niemand wilde mij hebben omdat ik mijn legerdienst nog niet had gedaan. Ik was dus blij dat het zover was, dan was dat afgehandeld.'

▲
Voor het vertrek naar het Centrum voor Rekrutering en Selectie kregen de rekruten een informatiebrochure over de gang van zaken. Daarin stond bijvoorbeeld beschreven hoe zij uitstel konden vragen en wat er zou gebeuren mochten zij verzaken aan het oproepingsbevel.

Voor veel jongens, zeker wanneer ze thuis de oudste waren, was de selectie en oproeping voor de legerdienst de alleereerste keer dat ze in contact kwamen met 'het leger'. Voor oudere generaties betekende het zelfs de eerste stappen buiten de bekende en beschermde wereld van het dorp. Of ze echt stonden te springen om die stappen te zetten, dat is de vraag ...

Frans Carael, lichting 1955

'Ik wist niet wat "het leger" was. Ik had als kleine jongen de bevrijding meegemaakt. Het enige militaire dat ik kende, waren de bevrijders die door de straten waren getrokken. Mijn vader had mij wel allerlei verhalen verteld, me een beetje bang gemaakt misschien. Hij zei dat je een goede conditie moest hebben in het leger en ook moest kunnen zwemmen. Toen ik opgeroepen werd, ben ik speciaal zwemlessen gaan volgen.'

Jos Wellens, lichting 1959

'Ik had geen idee wat mij te wachten stond, niemand wist dat. Ik stelde mij ook geen vragen, het was 1959, veertien jaar na de oorlog, en het was voor mij een plicht om "het vaderland te dienen". Ik wilde eigenlijk wel bij de para's maar mocht niet van mijn moeder, die vond dat te gevaarlijk.'

Willy Raemdonck, lichting 1960

'Ik kwam uit een klein dorpje. Iedereen kende elkaar daar, we waren echt nog kinderen. Ik ben pas wakker geworden in het leger, plots was het gedaan met spelen. Ik kende thuis ook geen luxe en was niks gewend. De man van mijn nicht was paracommando. Hij had me een briefje meegegeven naar het Klein Kasteeltje, waarop stond wat ik moest invullen op de documenten daar. Ik had geen idee wat het betekende, "para 2" of zoiets stond erop. Het was de eerste keer dat ik buiten mijn dorp kwam. Brussel, wat was dat? Geen flauw idee van. Ik ging vol enthousiasme, want het was iets nieuws dat op me afkwam, een grote stap. In Brussel waren ze heel vriendelijk.'

Stefaan Bierens, lichting 1977

'Ik had altijd onder de vleugels van moeder geleefd, ik was een heel timide jongen en had een heel speciale band met haar. Mijn moeder had een ziekte, en tot ik naar het leger moest, kon ik haar nog een beetje verzorgen en bijstaan. Maar toen ik in dienst ging, was die controle weg. Ik zag het dus helemaal niet zitten om zo lang van huis te zijn, ik voelde me verantwoordelijk voor haar.'

Het Klein Kasteeltje ziet er misschien uit als een kasteel maar is dat nooit geweest. Het ontleent zijn naam aan het kasteel van Ansillon, dat er vroeger stond. Het huidige gebouw, in neotudorstijl, verrees in 1848 en deed dienst als infanteriekazerne. Na de Tweede Wereldoorlog werd het gebruikt als

interneringscentrum voor al dan niet vermeende incivieken. Van 1951 tot 1985 passeerden er duizenden jonge mannen om hun 'drie dagen te doen' in het Centrum voor Rekruterings en Selectie van het Belgisch leger. Vanaf 1985 gebeurde de selectie niet meer in het Klein Kasteeltje maar in het CRS in Neder-Over-Heembeek. Een jaar later opende het Klein Kasteeltje opnieuw de deuren, deze keer als opvangcentrum voor asielzoekers, en dat is het vandaag nog steeds.

Merho, lichting 1970

'Al sinds het middelbaar keek ik op tegen mijn legerdienst. Ik wist dat die zou komen, dat ik er niet aan zou kunnen ontsnappen. Het zou een verloren jaar zijn, na mijn studies. Een jaar waarin ik niet zou kunnen werken, maar zou vastzitten in het systeem. De dag voor ik naar Brussel vertrok, kwam ik Clem Schouwenaars, de auteur, tegen in het Centraal Station van Antwerpen. We kenden elkaar omdat ik eens een cover voor een van zijn boeken had verzorgd. "Wat doet gij hier, zo vroeg?" zei hij. Met een zucht vertelde ik dat ik naar het leger moest vertrekken. We dronken nog een kop koffie, waarbij hij zijn eigen legerervaringen met me deelde. Uiteindelijk vertrok ik nóg neerslachtiger dan ik al was ... Op naar het meest vervelende jaar uit mijn leven.'

Anderen stonden te popelen om te vertrekken en wisten heel goed wat ze wel of niet wilden, zoals Jemmy. Hij moest wel eerst nog het een en ander geregeld zien te krijgen ...

Jemmy Sierens, lichtung 1962

'Ik was de oudste van zeven zonen. Dat betekende dat ik eigenlijk helemaal niet naar het leger moest. Kinderen uit grote gezinnen kregen toen nog de mogelijkheid om hun ouders financieel te ontlasten door vroeg te gaan werken. En dat deed ik ook: sinds mijn veertiende werkte ik bij de bakker. Maar mettertijd had ik een enorme bewondering ontwikkeld voor de paracommando's. Het was mijn droom om bij hen te horen. Mijn vader was daar radicaal tegen: de paracommando's hadden een slechte reputatie. Al die mannen waren zogezegd vechtersbazen. Via de stad had ik gevraagd of mijn oproepingsbevel niet vervroegd opgestuurd kon worden. Toen de brief in de bus viel, was ik dolgelukkig. Ik móést op zijn minst naar het Klein Kasteeltje vertrekken, op bevel van de staat.'

2. DE DRIEDAAGSE

Voor de rekrut het leger in 'mocht', moest hij eerst worden goedgekeurd. Hij kreeg van het leger een gratis ticket voor het openbaar vervoer en werd vriendelijk verzocht zich aan te melden in het Klein Kasteeltje. Daar stonden hem fysieke en mentale proeven te wachten. Die selectieprocedure kreeg de legendarische term 'zijn driedaagse' of 'zijn drie dagen doen'. Al gauw werden de drie dagen gereduceerd tot twee, en voor de jongere generaties was er zelfs geen enkele overnachting meer nodig, wat erop neerkwam dat een halve dag selectie volstond.

Zoals voor vele leeftijdgenoten was 'hun driedaagse' voor Frans en Ivan de eerste keer dat ze zo ver van huis gingen ...

Frans Carael, lichtung 1955

'In die tijd leefden wij in heel andere omstandigheden dan nu. Ik kwam uit een klein dorpje in de buurt van Antwerpen. Ik was tot mijn veertiende naar school geweest en werkte met een leercontract bij een bakker. Het was de eerste keer dat ik met de trein reisde, en ik was nog nooit in Brussel geweest. Met een gratis derdeklasticket trok ik naar het Centraal Station in Antwerpen rond 7.30 uur. Ik was helemaal alleen en voelde

me niet erg gerust en toen de kaartjesknipper kwam, vroeg ik hem of ik wel de juiste trein had genomen naar het Klein Kasteeltje. De man bekeek me met een stalen gezicht en antwoordde: "Jongeman, deze trein rijdt naar Mechelen, Brussel en dan verder naar Charleroi, in het Klein Kasteeltje komen we niet!" Ik denk dat het schaamrood me op de wangen stond.'

Ivan Loncke, lichting 1978

'Ik heb altijd het gevoel gehad dat ik een buitenbeentje was. Tijdens mijn kindertijd verhuisden we regelmatig, omdat mijn vader rijkswachter was. Doordat ik me telkens weer moest aanpassen aan een nieuwe omgeving, een nieuwe school en nieuwe mensen ben ik eerder verlegen en terughoudend geworden. Bovendien was ik de jongste en enige zoon in een gezin met veel dochters. Een moederskindje, dat té lang aan moeders rokken is blijven hangen. Ook in het Klein Kasteeltje was ik eerder bedeesd. Ik wilde niet te veel opvallen, maar besepte tegelijkertijd dat de legerdienst mijn kans was om zelfstandiger te worden.

Toen heb ik een klik gemaakt en uitdrukkelijk gevraagd om me in Duitsland te kazerner, het liefst zo ver mogelijk. Met een bang, klein hartje vertrok ik naar het onbekende.'

▲
Ivan met zijn drie zussen.

Velen kenden de verhalen van vader, grootvader, broer of buurman, waarin ontelbare clichés aan bod kwamen. Er werd verteld over afgrijselijke verpleegsters, monsterlijk grote injectienaalden en walgelijke kip met appelmoes. Sommige rekruten lieten zich mee-

sleuren in de stroom van testen en proeven, en probeerden die nare ervaring zo snel als ze konden uit hun geheugen te wissen. Maar het lange wachten en in de rij staan voor alles, dat vergeet niemand.

▲
In 1955 wandelde Frans voor het eerst door Brussel. Hij ging toen te voet van het Noordstation naar het Klein Kasteeltje. Voor de opnames namen we samen met hem de tram tot het Klein Kasteeltje, waar hij 58 jaar eerder de poort binnenstapte.

Frans Carael, lichting 1955

'Toen ik aankwam bij het Klein Kasteeltje dacht ik meteen: dat is precies een gevangenis. Ik moest een heel stuk wandelen richting de poort, langs een muur die wel eindeloos leek te duren.'

William Deraedt, lichting 1971

'Op een koude decemberdag in 1971 vertrok ik naar het Klein Kasteeltje. Op het paradeplein verzamelde zich een menigte bange en blozen-de jongens. Sommigen hadden al een lang avontuur achter de rug: de reis van hun dorp naar "de grootstad" Brussel, anderen kenden de weg op hun duimpje en gaven dat te kennen.

Er waren altijd lange rijen in het Klein Kasteeltje, voor elke aangelegenheid: om te plassen, om op de weegschaal te staan of om in je blootje te paraderen voor de artsen. In de grote ziekenzaal hing een geur van kamfer en urine. Het enige vrouwelijke element waren een aantal stalinistische verpleegsters die de jongens bloed aftapten. Geen wonder dat groentjes flauwvielen op het moment dat ze door de handen van die manwijven moesten gaan.

Het eten was flets, ik herinner me niet dat er bier werd geserveerd in het Klein Kasteeltje. Waarom moesten wij in godsnaam een nacht blijven slapen, om 's anderendaags volstrekt overbodige papieren in te vullen voor een selectieproef waarmee men nooit rekening hield?

Er was een zekere Michel, die in zijn lakens (of wat daarvoor moest doorgaan) piste, Dré pochte dat hij zeker een emmer vol kon masturberen en Guido plakte zijn onderbroek op het venster (met uitzicht op de binnenkoer). Nog heel even de beest uithangen vooraleer we in het gareel werden gespannen.'

Frank Vanbever, lichting 1981

'Toen ik in het Klein Kasteeltje aankwam, kreeg ik al direct *onder mijn* voeten. Mijn buurman deed zijn dienstplicht daar en reed er elke dag naartoe met zijn 2pk'tje. Hij kende de weg en mocht zo binnenrijden. Toen ik voor mijn oproeping naar binnen moest, mocht ik met hem mee. Maar hij reed direct binnen op het paradeplein, voorbij de wachtpost. Ik stapte uit, mijn vriend zei me dat ik me moest aanmelden dus ik liep terug richting de wachter. Die werd vuurrood en woest op mij. Hij schrok zich dood dat er plots iemand van achter zijn rug kwam aanlopen, en niet, zoals het hoorde, langs de poort. Een goed begin voor mij.'